

RUS EDEBİYATINDA TARİHİ ROMAN ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Badegül CAN EMİR*

Öz

Tarihî roman, tarihî gerçeğin köklerine uzanarak geçmişi yeniden inşa eden temel kaynaklar arasındadır. Tarihî roman yazarı hayal dünyasının yardımıyla tarihî gerçeği yeniden üretir, böylece tarihî roman yaşadığı kabul edilen olaylarla, yazarın hayal gücünün birleşimi sonucunda meydana gelir. Rusya'da Rus halkının belleğinde Dekabrist hareketin nedenleri etrafında halk hareketinin bir yansıması olarak şekillenen tarihî roman, bu mücadelenin ideolojik içeriği ve Rus tarihinin çeşitli olaylarıyla tarihî romanı şekillendirir. Bu çalışmada Rus edebiyatında tarihî olayların bir yansıması olarak tarihî romanın ortaya çıkış öyküsü, kaynakları, nasıl gelişme gösterdiği ve bu alanda yapılan araştırmaların tarihî akışı verilmeye çalışılmış, tarihî roman yazarlarının ilk adresleri Walter Scott'a ve onun Rusya'daki etkisine işaret edilmiştir. Bu çalışma, Rus devletinin ve ulusunun millet ve tarih bilincini oluşturan değerlerin oluşum sürecine de tanıklık edecektir.

Anahtar Kelimeler: Tarihî Roman, Rus edebiyatı, Rusya.

AN EVALUATION on HISTORICAL NOVEL in RUSSIAN LITERATURE

Abstract

The historical novel is one of the primary sources of reconstructing the past, reaching the roots of the historical reality. The author of the historical novel remanufacture historical fact with the help of imagination; therefore the historical novel emerges with the combinations of events that considered to be experienced and imagination. The historical fiction, shaped as a reflection of the popular movement around the causes of the Dekabrist action in the memory of the Russian people in Russia, forms the historical novel with the ideological content of this struggle and various events in Russian history. In this study, as a reflection of historical events in Russian literature was tried to demonstrate in terms of resources, development process and emergence of the story of a historical novel. The initial addresses of historical novel authors were pointed out to Walter Scott and his impact on Russia. The current study will also witness the process of the formation of values which constitute the consciousness of the nation and the history of the Russian state and people.

Key Words: Historical Novel, Russian literature, Russia.

GİRİŞ

Tarihî roman yazarın kurgu dünyası ile tarihî bir gerçeğin buluşma noktası olarak melez bir türdür. Tarihî romanda yazar, uzantıları gerçek dünyaya, tarihsel kanıtlara dayanan kurmaca bir dünya yaratır, başka bir deyişle tarihî roman geçmiş bir

* Dr. Öğr. Üyesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi, canbadegul@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1046-1188

zamanı, tarihî gerçeği kurmacanın sınırları ölçüsünde anlatan roman demektir. Araştırmacı Hülya Argunşah (2016: 22), tarihî romanı benzer ifadelerle şu şekilde tanımlar: “Tarihî roman, başlangıç ve sonucu geçmiş zaman içerisinde gerçekleşmiş olan hadiselerin, devirlerin ve bu devirlerde yaşamış olan insanların hikâyelerinin edebi ölçüler içerisinde yeniden inşa edilmesidir.” Tarihî roman yazarlara, romanın sınırları içinde tüm çeşitliliğiyle tarihî dönemi gösterme fırsatı yaratır, böylece yazarın hayal gücüyle şekillenen tarihî anlatı türü gelişir. Tarihî roman araştırmacısı, eleştirmen Sergey Petrov (1905-1988) bunu şu sözlerle ifade eder (aktaran, Koynova, 2009: 4): “Romanın esnek ve hacimsel şekli yazara tarihî geçmişi yeniden canlandırmak için geniş bir fırsat verdi. Bu, on dokuzuncu ve yirminci yüzyıldaki tarihî romanın hızla gelişmesiyle kanıtlanmaktadır...” Tarihi roman tarihi yeniden inşa etme fırsatıyla bir bakıma yazara tarih yazımının da kapılarını aralar. Yazar da tarihçi gibi tarihi bir meseleye dokunur, burada yazarla tarihçi arasındaki fark konunun işleniş biçimindedir. Tarihçi geçmişi korunmuş biçimiyle yeniden inşa ederken tarihî roman yazarı yeniden inşa sırasında boş kalan kısımları sanatıyla doldurur; tarihsel gerçeği okurun bildiği, ilgileneceği haline getirir (Rayneke, 2002: 26). Böylece yaşandığı kabul edilen tarihi bir olay, kişi, mekân vb. kurgu yoluyla ruh kazanır ve okuyucuya yaşanmışlığı hissettirir. Araştırmacı Natalya Priymakova'nın (2003: 3) ifade ettiği gibi,

Hem tarih biliminde hem de sanatsal yaratımda tarih bilgimiz her zaman kesin değildir, yani tahminidir. Esasen bilimden farklı olarak ikincisi (sanat) önemli bir özelliğe sahiptir - o, tarihî canlı yüzlerle, resimlerle, olaylarla, olgularla kavrar ve tasvir eder, böylece olanların "gerçekleşebilme" izlenimini bırakır.

Bu açıdan bakıldığında bu türün keşfinin dayanağı Aleksandr Puşkin'in de ifade ettiği gibi, kurgusal bir anlatımda geliştirilen tarihî bir dönem olarak, yeni bir tarihçilik anlayışıdır (Koynova, 2009: 4).

18. yüzyılın sonu ve 19. yüzyılın başlarında Napolyon'un devrilmesiyle neredeyse eşzamanlı olarak Batı Avrupa'da varlık gösteren tarihî romanın müjdecisi aydınlanma dönemidir. Aydınlanmanın tarihî yazıları 1789 devriminin ideolojik hazırlığını oluşturur. Tarihsel aydınlanma kavramı, öncelikle feodal sistemin mantıksızlığını, onu yıkma ihtiyacını kanıtlamaya hizmet eder. Zira eski sosyal yapının, eski devletin gücünü yitirmesinin nedenlerinin araştırılması, modern toplumun gelecekteki dönüşümü için gerekli teorik hazırlıklardan biridir (Lukaç, 2015: 49). Fransız Devrimi'nin bir sonucu olarak bütün Avrupa'yı kapsayan politik ve ekonomik değişimler İskoç romancı Walter Scott'un tarihî romanının ortaya çıkması için gerekli olan zemini hazırlar. Böyle bir sosyal temelde Walter Scott tarafından oluşturulan *Waverley* adlı romanı 18. yüzyılın gerçekçi halk romanı çizgisinde gelişir (Lukaç, 2015: 70). Dolayısıyla tarihî roman 19. yüzyılın başında Walter Scott'un *Waverley* romanının yayınlamasıyla ortaya çıkar. *Waverley*'in yayımlandığı 1814 tarihinden önce elbette tarihî içeriğe sahip eserler mevcuttur; tarihî romanın konusu geçmiş zamandır ve varlığı çok eskilere dayanmaktadır. Edebiyat tarihçisi, eleştirmen Dimitri Blagoy (1893-1984) bunu şu sözlerle dile getirir (aktaran Jaçemukaya, 2011: 3):

Rus Edebiyatında Tarihi Roman Üzerine Bir Değerlendirme

<...>Tarihi romanın ilk işaretlerini İskenderiye döneminde bile görebiliriz ve belirtiler sadece Antik Yunan tarihçisi Thukididis (MÖ 460 –MÖ 395)'i taklit eden Eski Yunan yazarı Chariton'un kendi kahramanlarına verilen tarihi isimlerde değil; aynı zamanda, özellikle, çağımızın ilk yüzyıllarında yazılmış, çeşitli değişikliklerle orta çağlarda Avrupa çapında muazzam bir şekilde dağılmış olan Büyük İskender ve Truva Savaşı ile ilgili romanlarda da görürüz.

Uzantıları çok eskilere dayanan tarihi roman, her şeyden önce bir sanat ürünüdür ve ilk vazifesi estetik bir haz yaratmaktır. Ancak Walter Scott'tan önceki tarihi roman, tarihsel düşünceden yoksundur, bir başka deyişle, insanın varlığının tarihsel koşullara bağlı olduğu, insan karakterinin özelliklerinin zamanın tarihi benzersizliğinden kaynaklandığı anlayışı yoktur (Lukaç, 2015: 47). Tarihi bir olayın bir bireyin üzerindeki yansımaları göz ardı edilir. Ayrıca destan türünün devamı gibi görünür. Bu nedenle daha evvelki tüm tarihi anlatılara rağmen tarihi roman konusunda asıl söz, kurucusu Walter Scott'a aittir, onun romanları birçok ülkenin edebiyatında bu türün gelişmesine ivme kazandırmıştır. A. Puşkin, tarihi roman türünde W.Scott'un önderliğine şu ifadelerle yer verir (1996: 121):

W. Scott'un etkisi, modern edebiyatın her dalında hissedilir. Bir İskoç romancısının etkisi altında yeni bir Fransız ekolu doğdu. Shakespeare ve Goethe'nin yarattığı tarihi bir dramın varlığına rağmen, daha önce hiç düşünülmeyen, tamamen yeni kaynaklara dikkat çekti.

O. Balzac ise, Scott'un bu konudaki kilit rolünü şu sözleriyle değerlendirir (aktaran, Koynova, 2009: 4): "*Scott, romanı tarih felsefesinin seviyesine yükseltti.*"

Tarihi romanın gelişimi romantizmle bağlantılıdır. Romantizmin hızla gelişmesi, ulusal kültüre ve dolayısıyla milli tarihe olan ilginin artmasına vesile olur (Altşuller, 1956: 24). 19. yüzyılın ilk yarısında, Rus edebiyatında romantik roman gerçekçi bir tarihsel anlatı yaratma yolunda önemli bir aşama olarak kabul edilir (Koynova, 2009: 22). 1835-36'da *Petersburg Sahnesi* (Петербургская сцена в 1835-36 гг.) adlı makalesinde Nikolay Gogol (2009: 503), W. Scott adını 19. yüzyılın ilk çeyreğinin romantizmi ile ilişkilendirir:

Aynı zamanda okuyucuyu romantik cesaretle hayrete düşüren yazarlar arasında kısa zamanda üstün yetenek gösterdi, romanı, sanatçının büyük ilham verici sükûnetiyle, klasik ya da daha doğrusu belirgin, açık, görkemli bir yaratıma dönüştürmüştü. Walter Scott bunu yaptı ve eğer Byron, bu kadar sakin bir akla sahip olsaydı, en muazzam şekilde yapardı.

N. Gogol bu sözleriyle tarihi romanın varlığındaki romantizme atıfta bulunur. Ancak Georg Lukacs bu sava karşı çıkar ve tarihi romanın romantizmin karşısında durduğunu savunur. O, söylemine Walter Scott'un romanlarında ilerlemeye olan inancın, eskiyen geçmişin değişiminin, sınıf mücadelesinin varlığını delil olarak gösterir, çünkü ona göre bütün bu varlıklar romanlarda ilerici olmanın işaretidir, romantizm ise gerici sayılır. G. Lukacs bu düşüncesine rağmen yine de tarihi romanın ortaya çıkışında romantizmin etkisini yadsımaz (Rayneke, 2002: 24). Dmitri Merejkovski'nin de tanımladığı gibi tarihin görevi her zaman büyük ve küçük

insanların karşılıklı ilişkisinde değil, aynı zamanda (belki de her şeyden önce) manevi hayatın derinliklerindedir (aktaran, Balakin, 2002: 4). Walter Scott'un yeniliği/buluşu üzerine (tarihî roman üzerinde) yurt içi ve yurt dışında pek çok çalışma yapılmıştır, bunlar arasında Rusya'dan A. Belinski, B. Reizov, S. Orlov'un çalışmaları da vardır. Bu çalışmalarda W. Scott'un hangi tür tekniklerle yeni bir tür tasarladığının izini sürmek mümkündür. A. Belinski W.Scott'un başarısının kendini, her şeyden önce dönemin renginin gerçekçi biçimde yeniden yaratılmasında gösterdiğini düşünür. Tarihî dönem romancının kendine has kimliğiyle görünür; bu sadece olayın, karakterlerin tasviriyle değil, aynı zamanda karakterlerin psikolojileri, dünya görüşleri nedeniyle başarılıdır (Rayneke, 2002: 27). Yani, yazar tarihî romanda tarihi gerçeklikten aldığı konu ekseninde kurguladığı dünyayla ulusu hayal gücüyle kucaklarken kişilerinin psikolojilerini ve çağının ruhunu yansıtabildiği sürece başarılı olur.

Tarihî Romanın Rusya'daki Serüveni

19. yüzyıl Rus edebiyat tarihindeki önemli olaylardan biri tarihî romanın ortaya çıkması ve gelişmesidir. Serflik Dönemi Rus edebiyatında tarihî roman, 1812 yılındaki Vatan Savaşı ve 1825 tarihli Dekabrist ayaklanmasının bir yansıması olarak Rus halkının ulusal farkındalığının yükselişinin ve halkın ulusal tarihe ilgisinin artışı, ulusal karakterin benzersizliğinin ve milli kültür sorunlarını ilgilendiren olayların bir tezahürü olarak ortaya çıkar (Petrov, 1962: 203). Ulusal tarihe olan ilginin artışı da Rus halkının 1812-1825 olayları karşısındaki tutumuyla bağlantılıdır. Rusya'nın 1812 yılında Napolyon ordusuna karşı gösterdiği başarı, dikkati Rus ulusal karakterinin özelliklerine çekmiş, bu da Rus milli karakteri ve maneviyatının en belirgin şekilde görülebileceği geçmişe dönme ihtiyacını doğurmuştur (Koynova, 2009: 5). Böylece Fransız Devrimi, Napolyon Savaşı ve dönemin diğer önemli olayları ulusa ortak bir tehlike karşısında bir olmanın gereğini göstererek Rus toplumunun milli bir bilinç içinde ulusal geçmişe olan ilgisini uyandırır. Yukarıda sözü edilen ulusal bilinç ve Rus romanının geleneksel çizgisinden kurtulma çabası sonucunda Walter Scott'un yapıtları 1820 yılından sonra Rusya'da etkili olmaya başlar. Bu tarihten sonra giderek Walter Scott Rus toplumunun tüm çevrelerinde tanınıp takip edilir. Böylece Rus edebiyatında tarihî roman Walter Scott'un sanatsal deneyiminin etkisi altında gelişir (Petrov, 1962: 208). Ulusal tarihe adanan tarihî romanların Rusya'da ilgi uyandıracığının fark edilmesiyle A. Puşkin, sürgünden Moskova'ya döndükten sonra şair arkadaşlarına şöyle der (1929: 101): “*İnşallah, yabancıların hayran kalacağı tarihi bir roman yazacağız.*”

19. yüzyıl Rus tarihî romanının edebi kaynakları sentimentalizm döneminin tarihî anlatılarına dayanır (Petrov, 1962: 203). Nikolay Karamzin'in yapıtları bu anlamda örnek verilebilir. Nitekim Rusya'da tarihsel gerçekliğe dayanan tarihî anlatının ilk denemesi, Nikolay Karamzin'in *Natalya, Boyar Kızı* (Наталья, боярская дочь, 1792) adlı yapıtıdır (Jaçemukova, 2011: 5). Bu eser Rusya'da tarihî romanın müjdesi olmakla birlikte sonraki yıllarda tarihî romanın oluşumunda önemli bir kaynak olmuştur. Tarihçi V. Sipovski, *Natalya, Boyar Kızı*'nı değerlendirirken sarf ettiği şu sözlerle bunu doğrular (aktaran Koynova, 2009: 15): “*Tarihî bir Rus romanı yaratan ilk*

Rus Edebiyatında Tarihî Roman Üzerine Bir Değerlendirme

bilinçli deneyim." Rusya'da ilk tarihî roman denemesinin geçmişi eski olmasına karşın W. Scott'un eserleriyle tanışma 1811 yılında gerçekleşir. 1811 yılında *Vestnik Yevropı* dergisinin *Smes* (Смесь) bölümünde yazarın William adını ve bazı dijital verilerini içeren şöyle bir not görülür: "Şimdi yaşayan tüm İngilizce yayınların arasında halk en çok William Scott'u seviyor (...) Scott'un her yeni eseri, bestecilerin, groverlerin, eleştirmenlerin ve hicivcilerin faaliyetlerine öncülük ediyor" (Orlov, 1960: 13). Rusya'da 1815 yılında *Waverley*'in yazarı olarak W. Scott adının Rus dilinde görülmesiyle W. Scott'un popülaritesi gözle görülür şekilde artar (Orlov, 1960: 13). Tarihî romanın ülkede şöhrete ulaşması ise 1820-1830'lu yıllara denk düşer.

İlk Rus tarihî romanı Mihail Zagoskin'in *Yuri Miloslavski* (Юрий Милославский, diğer adıyla *Русские в 1612 году*) adlı romanıdır. 1829 yılında bu roman edebi çevrede görüldükten sonra, 1830 yılında A. Puşkin (1951: 102), romanı "*Walter Scott, arkasından bir sürü taklitçi çekti*" sözleriyle karşılayarak W.Scott tarzı bir roman olduğunu ifade etmiştir. W. Scott tarzı bu roman ortaya çıktıktan hemen sonra tarihî roman Rus edebiyatının en popüler türü haline gelir. Bu yıllarda Rus halkının belleğinde Dekabrist hareketin nedenleri etrafında ulusal mücadelenin bir yansıması olarak şekillenen tarihî roman bu mücadelenin ideolojik içeriği ve Rus tarihi sürecinin çeşitli kavramlarıyla 1830'ların romanını temsil eder (Petrov, 1962: 203-205). Dekabrist ayaklanmasının tarihî romanın gelişimindeki rolü ise Dekabrist yazarlarla ilişkilidir. Dekabrist yazarlar tarihî temalara zamanın sorunlarının bir yansıması olarak bakarlar ve tarihî romanlar vasıtasıyla sorunları çözenin yollarını ararlar. Yüceltmeye ve örnek alınmaya değer bir hareket ve kahraman arayışı içinde geçmişe dönen Dekabrist yazarlar, tarihi bir kişiliğin romantik bir yorumunu okura sunarlar. Örneğin, V. Belinski'nin "Rus povestinin provakotörü" diye adlandırdığı Aleksander Bestujev (1797-1837) ve tarihçi Aleksandr Korniloviç (1800-1834) tarihî romanın gelişiminde Dekabrist yazarlar arasındaki en belirgin kişilerdir (Koynova, 2009: 17-18). N. Karamzin'in *Rus Devleti Tarihi* (**История государства Российского, 1818**) adlı yapıtı da tarihî romanın gelişimini büyük ölçüde etkilemiştir. A. Puşkin'in tarihî romanın keşfi olarak değerlendirdiği bu yapıtı her kesimden halkın ilgisini vatan tarihine yoğunlaştırmıştır (1951: 67): "*Herkes, sosyete /şık kadınlar bile, anavatanlarının tarihini okumak için acele etti; Onlar için yeni bir keşifti. Eski Rusya, Karamzin tarafından keşfedildi, Amerika - Columbus.*" Tarihî roman yazmak konusunda ilk girişimde bulunanlardan biri olan N. Karamzin tarihe geçmiş bilgisi ve geleceğin keşfi olarak bakmaktadır. N. Karamzin'in tarihe olan bu tutumu *Rus Devleti Tarihi* adlı yapıtının önsözüne şu sözlerle yansımıştır (1983: 13): "*Tarih bir anlamda da ulusların kutsal kitabıdır: temel, gerekli; varlıklarının ve faaliyetlerinin aynası; vahiy ve kuralların tableti (...) ek olarak, şimdiki ve örnek bir gelecek için bir açıklama.*" Vissarion Belinski (1979: 390) de, "*Yüzyılımız her şeyden önce tarihi bir yüzyıldır. Tarihsel seyir modern bilincin tüm alanlarına güçlü ve karşı konulamaz bir biçimde nüfuz etti*" sözleriyle tarihin baskınlığına, tarihi ilginin her alanda açıkça hissedildiğine dikkat çeker. Dolayısıyla Rusya'da tarihî romanın gelişimi Rus halkının geleceğinin bir ifadesi olarak geçmişine duyduğu ilgiyle doğru orantılıdır. Bu nedenle Rusya'da W. Scott'un tarihî romanlarıyla dikkat çekmesinin 19. yüzyıl Rusya'sına, önemli tarihî olayların gerçekleştiği zamana rastlaması tesadüf değildir

(Rus tarihî roman araştırmacısı V.İ. Korovin (aktaran Koynova, 2009: 11) insanların yaşamlarını, düşüncelerini, duygularını kavrayabilmek için milli varlığın kökenlerine yönelmek gereğinden söz eder). Halkın ulusal geçmişine duyduğu ilginin yanında 19. yüzyılın başlarında Rus edebiyatında tarihî anlatıya ilginin başlıca sebepleri arasında Batı'da tarihsel roman türünün oluşumu, her şeyden önce W. Scott'un eserlerinin ortaya çıkışı, Batı tarihî romanının Rusya'ya girmesi, ulusal tarih biliminin gelişmesi de gösterilebilir (.Russkiy istoričeskiy roman XIX veka v kontekste kul'turnogo soznaniya, 2015).

Modern anlamda tarihî romanın oluşumu ise bazı geleneklere bağlı olarak gerçekleşir. Romantizmin sanatsal arayışı doğrultusunda ortaya çıkan Batı Avrupa geleneği (W. Scott, Alfred de Vigny, Victor Hugo vd.), macera-psikolojik roman gibi değişmez türlerin ortaya çıktığı 19. ve 20.yüzyıl Rus klasikleri (A. Puşkin, M. Zagoskin, A. Lajeçnikov, N. Polevoy), felsefi macera romanı (N. Gogol, L. Tolstoy, G. Danilevski, A. Pisemski, Vs. Solovev, V. Bryusov, D. Merejkovski vb.) ve son olarak Sovyet dönemi (A. Tolstoy, V. Pikul, D. Granin, Y. Tynyanov, O. Forsh ve diğerleri) yapıtları bu gelenekler arasında özellikle ifade edilmelidir (Jaçemukova, 2011: 2). On dokuzuncu yüzyıl Rus edebiyatında tarihî roman romantizmden gerçekliğe geçişte önemli bir edebi okula dönüşür. Tarihsel kurgu için gereken sadakat arayışı Rus edebiyatında gerçekçi bir eğilim yaratır (Koynova, 2009: 5). Burada Walter Scott'un eserlerine Rus yazarlar büyük ilgi gösterirler. Örneğin Tolstoy'un *Savaş ve Barış* adlı eserinde W. Scott'un geliştirdiği roman tekniklerini kullanmakla kalmayıp eserlerinde sıradan insanlara onun etkisiyle yöneldiği iddia edilir (Göğebakan, 2004: 17). Bunun yanında Tolstoy *Savaş ve Barış* romanıyla George Lukacs'ın (2016: 104-106) ifadesiyle "kendi Walter Scott'u" olmuştur ve yazarın üzerinde W. Scott'un doğrudan bir etkisi yoktur. L. Tolstoy, 18. yüzyılın ikinci yarısının Avrupalı gerçekçilerinin çağdaşı olarak elbette Batı Avrupa ideolojisinden, edebiyatından etkilenmiştir. 1861-1905 yılları arasında Rus toplumunun dönüşümünü tasvir eden L. Tolstoy, bu dönüşümün önkoşullarına ve bu önkoşulları oluşturan problemlere yoğunlaşan tarihî romancı olarak görünür (Lukaç, 2015: 170). Bu durumda L. Tolstoy'un tarihî romanlarını üreten şey, 18. yüzyılın gerçekçi romanıdır. L. Tolstoy temel sanatsal prensiplerle, İskoç tarzı tarihî bir romanın yenilenmesi ve geliştirilmesi olan tamamen benzersiz bir tarihî roman yaratır. Sanatsal prensiplerle İskoç tarzı tarihî romanı bir araya getirirken dayanağını halkçılıktan alır. Tolstoy yaratıcılığının merkezinde tarihin kahramanları ile halk yaşantısının temel problemlerine odaklanır. Halk yaşantısının tasviri oldukça renkli ve karakterler bakımından da zengindir (Lukaç, 2015: 172-173). Rus edebiyatında W. Scott'un yarattığı türden tarihsel şiirin yeni temel ilkelerinin en doğru ve en derine inen irdelemesi A. Puşkin ve V. Belinski'de görölmektedir. A.Puşkin'in *Yüzbaşı'nın Kızı* (Капитанская дочка,1836) ve *Büyük Petro'nun Arabı* (Арап Петра Великого,1837) W. Scott'un kurgu ilkelerini incelediğini gösterir. Nitekim A. Puşkin eşine yazdığı 25 Eylül 1835 tarihli mektubunda, "Yaya olarak ve at sırtında geziyor, hayranı olduğum W.Scott'un romanlarını okuyorum" sözleriyle W. Scott'la yakından ilgilendiğini ifade eder (Puşkin, 1965: 550). Dahası A. Puşkin, W. Scott'un romanları üzerine bir makale kaleme alır.

Rus Edebiyatında Tarihî Roman Üzerine Bir Değerlendirme

1827-1830 yıllarını alacak olan bu çalışma A. Puşkin'in W. Scott'un mirasının içeriğini ve özgüllüğünü derinlemesine anlamasının bir sonucudur. W. Scott, A. Puşkin'e (aktaran, Orlov, 1960: 24-25) göre, sanatta bahsedilmeye ve çalışmaya layık bir yenilikçidir. Ayrıca A. Puşkin, (aktaran, Jaçemukova, 2011: 3) W. Scott'tan "*Eylemleri, modern edebiyatın tüm dallarında hissedilen ve peşinde bir sürü taklitçiyi sürükleyen İskoç büyüücü*" diye bahseder. Tarih anlayışı açısından W. Scott'u takip eden, romanlarında halk yaşamının kritik dönemlerine eğilen A. Puşkin, kendi kişiliğini ve iki ülke arasındaki farkları göz önüne almayı ihmal etmez, bireylerin tasvirinde ve hikâyenin estetik bakımdan şekillenmesinde W. Scott'un önüne geçer (Lukaç, 2016: 86-87). A. Puşkin W.Scott'tan etkilenmekle birlikte daha iyi olmak için de gayret göstermiştir. Eski arkadaşı Pavel Noşçokin'e söylediği şu sözler bu anlamda dikkat çekicidir (aktaran Altsuller, 1956: 206-207): "*Dur, hazırlanmama izin ver, Walter Scott'un çenesini kapatacağım.*" A.Puşkin'in tarihî romancılıkta W.Scott'u geride bırakıp bırakmadığı tartışmaya açık bir konudur. Ancak V. Belinski, A. Puşkin'in *Büyük Petro'nun Arabı* (Арапе Петра Великого) adlı eserini değerlendirdiği şu ifadelerle A.Puşkin'in Rus tarihî romancılığındaki ustalığını ortaya koymuştur (2018: 341): "*Zagoski ve Lajeçnikov'un tüm tarihî romanlarını gölgede bırakan bitmemiş romanın bu yedi bölümü, tek başına ve hepsinden ayrı olarak alınan herhangi bir tarihsel Rus romanından ölçülemez derecede daha yüksek ve daha iyidir.*" A. Puşkin'in W.Scott tarzı başarılı addedilen bir diğer tarihî romanı ise *Yüzbaşı'nın Kızı* (Капитанская дочка,1836) olur. W. Scott'tan etkilenen yazarlar arasında V. Belinski (2009: 6) ise *Şiirin Cins ve Türlerine Bölünmesi* (Разделение поэзии на роды и виды,1841) başlıklı makalesindeki "*Walter Scott'un tarihî romanını okuduğumuzda, kendimiz olduğu gibi, dönemin çağdaşlarıyız, roman olayının gerçekleştiği ülkelerin vatandaşlarıyız ve onlarla ilgili olarak, herhangi bir hikâyenin bize anlattıklarından daha doğru bir kavram olduğunu anlıyoruz*" sözleriyle W. Scott'u takip ettiğini gösterir. Ayrıca V. Belinski, W. Scott'u incelemekle kalmayıp tarihî roman türünün ilk teorisyenlerinden birine dönüşür; Rus edebiyatında tarihî romanın gelişmesinin yalnızca W. Scott'un etkisinin bir sonucu olmadığını ve tarihsel yüzyılın bir gereği olduğunu savunur. Ayrıca ileri düşüncenin tüm faaliyetlerinin tarihe dayalı olacağına ve olması gerektiğine inanır (Koynova, 2009: 6). Belinski (1955: 90) bu savını, "*Sanatın kendisi artık tarihin en önemli parçası haline geldi: tarihî roman ve tarihî drama şimdi herkesi saf kurgu dünyasına ait olan aynı türdeki çalışmalardan daha çok ilgilendiriyor*" sözleriyle savunur. W. Scott'tan etkilenen başka bir Rus yazar Nikolay Gogol'dur. N. Gogol, W. Scott romanlarının esasına saygı duyar ve W. Scott'u okumak bir dereceye kadar Gogol'u yaratıcı çalışmalara teşvik eder. A. Puşkin'in *Taras Bulba* (Тарас Бульба,1835)'dan bahsederken "*Onun başlangıcı, Walter Scott'a layık*" sözleri tesadüf değildir (Puşkinskaya ensiklopediya:proizvedeniya, 2009: 257). 18 Ağustos 1838 tarihli tarihçi Mihail Pogodin (1800-1875)'e yazdığı mektubundaki "*Walter Scott'un tamamını tekrar okumaya kalkıyorum ve belki de orada eski zamanlarda kalem olarak kullanılan tüy hatırına*" ifadesiyle N. Gogol, W.Scott'un romanlarındaki geçmişe dair unsurların kendisini onu okumaya ittiğini ifade eder (Gogol, 2009: 70). N. Gogol, *Taras Bulba* adlı eserinde W. Scott'un tematik çizgisiyle kapitalizm öncesi toplumların kabile sisteminin trajik çöküşünü tasvir eder. Kazakların Lehlerle savaşını W. Scott'dan daha milli ve

epik şekilde sunar (Lukacs, 2016: 88-89). Yine W.Scott etkisinden söz edebileceğimiz başka bir yazar Mihail Lermontov'dur. M. Lermontov, W. Scott'un yapıtlarının kendisini çektiğini şu sözlerle dile getirir (2014: 248): "Önce bir çabayla okumaya başladım, sonra büyüülü kurgusuyla kendimi unuttum." M. Lermontov'un kökeni, eğitimi, erken dönem romantizmi, onun çalışmaları üzerinde gözle görülür bir W. Scott etkisi beklememize yol açar. Aslında, M. Lermontov'un babası İskoç kökenlidir, W. Scott'un ünlü balladı *Thomas the Rhymer*'i adadığı Thomas Lermont onun atasıdır. M. Lermontov okuduğu okulda W. Scott'tan çeviriler okumuştur. Bu nedenle W. Scott'u İngilizce aslından okuyan M. Lermontov şiirlerinde W. Scott'un etkisi dikkat çekicidir (*İzmail Bey* (Измаил-Бей), *Gölün Bakiresi* (Дева озера) ve *Marmion* (Мармион). M. Lermontov'un W.Scott'un etkisi altındaki ilk tarihî romanı da 1833-1834 yıllarında kaleme aldığı *Vadim* (Вадим,1873) adlı bitmeyen romanıdır (Altşuller, 1956: 261-262). Romanın konusu Pugaçev isyanı sırasında Sura nehri civarında geçer, yazara bu konuyla titanik bir kişilikle toplum arasındaki çatışmayı öyküler. Rusya'da W. Scott tipi tarihî romana ilgi ve W. Scott'un taklitçileri, W. Scott'un ölümünden bir süre sonra azalmaya başlar. Nitekim 1840'lı yıllarda yazarlar tarihî konulara daha az ilgi göstermiş, tarihî konuları W.Scott tarzından uzak biçimde işlemişlerdir (Altşuller, 1956: 258).

Rusya'da Tarihî Roman Araştırmaları ve İlk Örnekleri

19. yüzyılın tarihî roman tipolojisinin problemini çözmeye yönelik çok sayıda yaklaşım söz konusudur. 19.yüzyıl Rus tarihî romanının bilimsel temelli sınıflandırılmasını yapanlardan biri, *On Dokuzuncu Yüzyılın Rus Tarihî Romanı* (Русский исторический роман XIX века) adlı yapıtıyla S. Petrov'dur. Ona göre, 19. yüzyılın 1930'lu yıllarının tarihî romanında üç tipolojik temel grup yer alır. Bunlar; N. Karamzin'in tarihî nesrine dayanan roman (Mihail Zagoskin (1789-1852), Faddey Bulgarin (1789-1859), Konstantin Masalski (1802-1861)'nin eserleri), duygusal-tarihsel öyküye dayanan didaktik, romantik roman (Nikolay Polevoy (1796-1846), İvan Lajeçnikov (1792-1869), Aleksandr Veltman (1800-1870)'in romanları) ve gerçekçi romandır (A. Puşkin ve N. Gogol romanları) (Koynova, 2009: 8). Eleştirmen İvan Şçeblykin (1928-1991) ise 19. yüzyılın ilk yarısında pek çok tarihî romanda çeşitli edebi akımların, romantizm, gerçekçilik gibi unsurların birbirine karıştığı gerçeğine dikkat çekerek romantik eserler grubunda gerçekçilik unsurlarıyla (M Zagoskin'in *Yuri Miloslavski* (Юрий Милославский, 1829) ve İvan Lajeçnikov (1792-1869)'un *Buzlu Ev* (Ледяной дом,1835) eserleri) ve gerçekçi grupta ise romantik öğelerle (N.Gogol'ün *Taras Bulba'sı*) romanları tanımlar (Koynova, 2009: 9). Tarihî roman araştırmacısı Natan Tamarçenko (1940-2011)'ya bakıldığında ise tarihî romanın biçiminde ve temel ilkesinde maceraperestliğin ve tarihçiliğin bir arada olduğunu ifade eder. Rus ve yabancı tarihî roman çalışmalarına dayanarak yapısal niteliğinde tarihî romanın şu tipolojik özellikleri sıralanır: konuşmanın şekilleri (tarihî yorum, tarihî geçmiş vb.) ve bunları tek bir sistemde organize etmenin yolları, yinelenen olaylar ve durumlar (yaşamsal yolun seçimleri, hizmetin belirlenmesi, çifte kuşatma ve düello durumları,

Rus Edebiyatında Tarihî Roman Üzerine Bir Değerlendirme

esaret ve mahkemeler, final sahneleri gibi), özel mekânsal- zamansal ilişkiler (kutupsal "loci" nin karşılığı ve birbirine bağlanması), yinelenen karakterler sistemi ve ana karakterin tipi (aktaran, Koynova, 2009: 9). Buradan hareketle yine N. Tamarçenko 19. yüzyılın ilk çeyreğinin tarihî roman türlerini, macera-psikolojik (W. Scott), macera-felsefi (V.Hugo), halka ait-epik (N. Gogol) şeklinde tanımlar (aktaran Koynova, 2009: 10). Yine başka bir araştırmacı Viktoriya Malkina farklı ülkelerde ve farklı dönemlerde yazılmış çeşitli yazarların tarihî romanlarının karşılaştırmalı bir analizine dayanarak türün özelliklerini belirleyen, bir dizi temel özelliği olan "değişmeyen tarihî bir romanın" var olduğu sonucuna varır ve bu değişmezliğin, macera-psikolojik romanı (A.Puşkin'in *Yüzbaşı'nın Kızı*, W. Scott'un romanları, İ Lajeçnikov, M. Zagoskin, F. Bulgarin'in yapıtları) ve Gotik antropolojizm (Gogol'ün *Taras Bulba*, V. Hugo'nun *Notre Dame de Paris*) olmak üzere iki türüne dikkat çeker (Malkina, 2001: 125-128). Tüm bu araştırmalar Rusya'da 19. yüzyılın 20'li-30'lu yıllarında tarihsel türün, tarihî romanın Rus edebiyatının bir gerçeği halini aldığını gösterir. Tarihî roman Rusya'da A. Puşkin, N. Gogol, Mihail Zagoskin, İvan Lajeçnikov gibi yazarların yaratıcılığıyla çiçeklenir. Bu yazarların en iyi romanları W. Scott, A. Vigny, V. Hugo'nun etkisiyle oluşan Avrupa tarihî romanının gelenekleriyle yazılmıştır, ancak 18. ve 19. yüzyıl Rus yazarlarının izleri de tamamen unutulmamıştır (Russkiy istoričeskiy roman XIX veka v kontekste kul'turnogo soznaniya, 2015).

Rusya'da tarihî roman türünün başarısı M. Zagoskin'in *Yuri Miloslavski* (Юрий Милославский, 1829), *Askold'un Mezarı* (Аскольдова могила,1833), *Brinski Ormanı* (Брынский лес,1845) v.d) ve İ. Lajeçnikov'un *Son Novik* (Последний новик,1833), *Basurman* (Басурман,1838), Faddey Bulgarin (1789-1859)'in *Sahtekâr Dmitri* (Дмитрий Самозванец,1830), Aleksandr Bestujev-Marlinski* (1797-1837)'in *Roman ve Olga* (Роман и Ольга,1823), Vasili Narejny (1780-1825)'in *Sloven Akşamları* (Славенские вечера,1809), Aleksandr Korniloviç (1800-1834)'in *Andrey Bezımyannıy* (Андрей Безымянный,1832) vb. tarihî eserlere aittir. Ayrıca Rusya'da tarihî roman türünün en güzel örnekleri arasında Lev Tolstoy'un *Savaş ve Barış* (Война и мир, 1860)'ı, A. Puşkin'in *Yüzbaşı'nın Kızı*, N. Gogol'un *Taras Bulba*, Aleksey Tolstoy'un *Gümüş Prens* (Князь Серебряный, 1861), Aleksey Pisemski (1821-1881)'nin *Masonlar* (Масоны, 1880), Yevgeni Salias de Turnemir (1840-1908)'in *Savaş ve Barış*'in etkisinde kalan eseri *Pugaçovcular/ Pugaçov Yanlıları* (Пугачевцы, 1874), Grigori Danilevski (1829-1890)'nin *Miroviç* (Мирович,1879), Vsevolod Solovyov (1849-1903)'un *Zerdüştler* (Волхвы, 1889), Daniil Mordovtsev (1830-1905)'in *Büyük Bölünme* (Великий раскол,1878), Dimitri Merejkovski'nin tarihî üçlemesi *Mesih ve Deccal* (Христос и Антихрист,1905) ve I. Aleksandr (Александр I,1911), Valeri Bryusov'un *Zafer Sunağı* (Алтарь победы,1913), *Ateşten Melek* (Огненный ангел,1907) gibi yapıtları gösterilebilir.

Tarihî roman çalışmalarıyla öne çıkan M. Zagoskin'in *Yuri Miloslavski* romanı 1611-1612' de Polonya'yla mücadelede Rusya'nın zaferini canlandıran bir yapıttır.

---

* Aleksandr Bestujev, Dekabrist ayaklanmasında aldığı rol nedeniyle Sibiry'a sürgün edildikten sonra edebi faaliyetlerine Marlinski takma adıyla devam ettiği için A. Bestujev-Marlinski olarak da anılır.

Romanda Polonyalılar tarafından kuşatılan Moskova'nın kurtuluş mücadelesine katılan kitlelerin yurtsever yükselişinin bir resmini çizen M. Zagoskin, 1612'deki halk hareketini ülke çapında bir neden olarak doğru şekilde aydınlatır. Kahramanlarının maceralarını tarihsel olaylarla ilişkilendirdiği bu yapıtta M. Zagoskin, sadece tarihsel geçmişi betimlemede tarafsızlık ilkesini gözetmez, aynı zamanda didaktik bir amaç taşır. Bu anlamda M. Zagoskin, N. Karamzin'in takipçisi sayılır; tarihî romanı M. Zagoskin için hayal gücünü ve ahlaki fikirlerini göstermek için açık bir sahadır (Petrov, 1962: 211-212). Nitekim M. Zagoskin bu açık sahayı layığıyla kullanıp kendisinden sonraki tarihî romanlara da kaynaklık etmiştir. M. Zagoskin'in *Yuri Miloslavski* adlı romanı, F.V. Bulgarin'in *Sahtekâr Dmitri*, N. Polevoy'un *Rab'bin Tabutunda Yemin* (Клятва при гробе господнем,1832), İ. Lajeçnikov'un *Son Novik* gibi birçok Rus tarihî romanının habercisidir (Russkiy istoričeskiy roman XIX veka v kontekste kul'turnogo soznaniya, 2015).

Faddey Bulgarin (1789-1859)'in tarihî romanları genetik olarak romanı, Batı Avrupa macera türüne yükseltir. *İvan Vijigin* (Иван ВЪЖИГИН, 1829), *Sahtekâr Dimitri* (Дмитрий Самозванец, 1830) gibi tarihî romanlarıyla F. Bulgarin, W. Scott tarzı yeni Rus romanının yazarlarından biri olur. *Venden'in Düşüşü* (Падение Вендена,1827), *Esterka* (Эстерка, 1828), *Mazepa* (Мазепа, 1834) gibi tarihî romanlar da Rus macera-tarihî anlatılarının örneklerindedir. *Sahtekâr Dimitri*'de yazar, Boris Godunov'un olumsuz bir imajını çizerek Aleksandr Puşkin'le tartışır (Russkiy istoričeskiy roman XIX veka v kontekste kul'turnogo soznaniya, 2015). Diğer bir tarihî romancı İvan Lajeçnikov (1790-1869) ise *Buzlu Ev* (Ледяной дом, 1835), *Basurman* (Басурман,1838), *Opriçnik* (Опричник, 1843), *Son Novik* ya da *Büyük Petro'nun Hükümdarlığında Livonia'nın Fethi* (Последний Новик, или Завоевание Лифляндии в царствование Петра Великого,1831-1833) gibi tarihî eserleriyle öne çıkar. Örneğin *Buzlu Ev* romanında kahramanların kaderi, tıpkı yazarın, III. İvan yönetiminde birleşik bir Rus devletinin oluşum dönemini anlattığı *Basurman*'da olduğu gibi, ülkede gerçekleşen tarihsel süreçlere tamamen bağlıdır ve ülkenin zor günleri ana karakterin kaderini belirler.(Russkiy istoričeskiy roman XIX veka v kontekste kul'turnogo soznaniya, 2015).

Tarihî romancı A. Bestujev ise, N. Karamzin ve W. Scott'un taklitçisi olarak tarihî roman yazmaya başlar. 1820'li yılların A. Bestujev'in romantik romanları tarihî temanın sanatsal gelişiminde belirgin bir rol oynamıştır. A. Bestujev'in kendini tarihî roman alanında zorlamaya çalışmadığı, fakat "bütün bir romanın konağında kapı olarak hizmet ettiğini" belirterek tarihsel anlatılarının değerini belirler (Petrov, 1962: 204). A. Bestujev, eski zamanların dilini, tarihî geçmişin imgesini iletmek ve tarihsel betimleme sorununu çözmek için kullanma sorusunu gündeme getiren ilk kişiler arasındadır (Petrov, 1962: 204). Dekabrist hareketi işlediği *Roman ve Olga* (Роман и Ольга,1823) eski Novgorod'un idealleşmesi ve özgürlüğü için kendi yaşamını fedaya hazır soylu devrimcilerin romantizminin karakteristiği olarak gösterir. 16.yüzyıl feodal şövalyeliğini işlediği *Revel Turnuvası* (Ревельский турнир, 1825), *Hain* (Изменник, 1825) gibi tarihî yapıtları da erken romantizmin izlerini taşımaktadır ve konuları eski

Rus Edebiyatında Tarihî Roman Üzerine Bir Değerlendirme

Rus yaşamına, diğer ulusal kültürlerle ve zaman içindeki gelişimine olan ilgiyle, tarihî düzyazıyı tarih olarak düşünmeye yönelik girişimlerle birleştirilmiştir. Dekabrist yazarlardan biri olarak A. Bestujev tarihi daha somut ifadelerle aktarır ve olayların sorunsallığı ve çözüm yollarıyla ilgilenir. Onun yapıtlarında halk şarkıları, masalları, atasözleri, ulusal tarihî geçmişi yeniden yaratmak için sanatsal bir araç olarak var olur (Russkiy istoričeskiy roman XIX veka v kontekste kul'turnogo soznaniya, 2015). V. Belinski, A. Bestujev'in sanatsal alandaki ustalığını şu sözlerle ifade eder (1982: 591-594): “*edebiyata, bir anda herkesin gözlerini kamaştıran ve iz bırakmadan kaybolan parlak bir göktaşı uçtu (...)Marlinski, sonsuza kadar Rus edebiyat tarihinde kayda değer bir insan olarak kalacak (...) Yazıları sonsuza dek merakla anılacak ve edebi dönemin meraklı bir anıtı olarak kalacak.*”

Dekabrist yazarlar arasında güney topluluğunun üyesi olan ve onlar arasında tek tarihçi olarak dikkat çeken A. Korniloviç de *Gündüzün Şerri Gecenin Hayrından İyidir* (Утро вечера мудренее, 1820), *Tanrı İçin Dua, Çar için Hizmet Boşa Değildir* (За богом молитва, за царем служба не пропадают, 1825), *Tatyana Boltova* (Татьяна Болтова, 1828), *Andrey Bezımyannyı* (Андрей Безымянный,1832) gibi eserleriyle tarihî sürecin ilerleyişinde bireyin üstlendiği kilit role değinir. Tüm bu eserlerini Rus Tarihinde dönüm noktası olarak gördüğü I. Petro dönemine adanmıştır (İstoričeskiye povesti A.O.Korniloviça, 2019). A. Korniloviç, tarihî geçmişin gerçekçi ifadesinde yazarın karşılaştığı zorlukları, tarihî romanın olaylarda, karakterlerde, geleneklerde, dilde büyük bir incelik gerektirdiğini belirtir. Petro zamanını ve geleneklerini gerçekçi bir şekilde yeniden betimlemeye çalışır, bu nedenle kostümleri, mobilyaları, senato toplantılarını vb. unsurları ayrıntılı bir şekilde aktarır (Petrov, 1962: 205).

W. Scott'un ölümünün ardından Rus edebiyatının 1840'lı yıllarında tarihî romanda bir azalma görülse de 1860'lı yıllarda edebiyatta tarihî temanın tekrar kazandığı ivmeyle A. Tolstoy tarihi yapıtlarıyla dikkat çeker. 1862 yılında A. Tolstoy'un Korkunç İvan dönemini içeren *Gümüş Prens* adlı eseri yayımlanır. Eserde Korkunç İvan, yazar tarafından Rus ulusal karakterinin oluşumu üzerinde zararlı bir etkisi olan zalim bir tiran olarak canlandırılmıştır. A. Tolstoy'a göre, tarih içinde bir birey, özellikle mutlak bir hükümdar, güncel olaylar üzerinde muazzam bir etkiye sahiptir (Russkiy istoričeskiy roman XIX veka v kontekste kul'turnogo soznaniya, 2015). A. Tolstoy'un *Birinci Petro* (Перв Первый,1930) adlı yapıtı da başarılı tarihî roman örneklerindedir. M. Gorki, *Birinci Petro*'yu edebiyatımızın ilk gerçek tarihî romanı olarak adlandırır (Russkiy istoričeskiy roman XIX veka v kontekste kul'turnogo soznaniya, 2015). Tarihî gerçeği aktarma konusunda daha sonra savaş-tarihî düzyazısı türü de gelişir. M.M. Filopov (1858-1953)'un *Kuşatılmış Sevastopol* (Осажденный Севастополь,1888-1889) adlı eseri bu türün en güzel örneklerindedir. Kendisi de Kırım Savaşı'nın katılımcılarından olan L.Tolstoy bu kitabın sanatsal değerini şu sözlerle ifade eder: “*Kuşatılmış Sevastopol ve tarihsel detayların zenginliğine hayran kaldım. Bu romanı okuyan kişi, sadece Sevastopol kuşatması hakkında değil, tüm savaş ve bunun nedenleri hakkında kesin ve eksiksiz bir fikir edinecek.*” (aktaran, Russkiy istoričeskiy roman XIX veka v kontekste kul'turnogo soznaniya, 2015). Alıntı da L. Tolstoy'un da ifade ettiği gibi tarihi roman okura tarih bilgisi kazandırır. Okuyucu bu edinimi sayesinde

tarihsel bakış açısı kazanır ve geçmişini tanıyıp geleceği daha doğru şekillendirme şansı olur.

SONUÇ

Tarihî bilgiye sahip olup geçmişin deneyimlerini dikkate almadan zamanın herhangi bir problemini çözmek olası değildir. Bu sebeple ulusların deneyimlediği zor süreçlerde geçmiş bilgisinin ulaşılabileceği unsurlar ilk sırada yer alır ve tarihî meselelere ilgi yoğunlaşır. Geçmişle bugün arasındaki diyalog unsurlarından biri de kurgusal metinlerdir. Bunlar arasında roman olarak kurgulanan ve kurgusunu tarihî malzemeye dayayan tarihî roman, geçmiş çerçevesinde gerçekliğin kurgulanarak yeniden inşa edildiği metindir. Bu metinde yazar, sanatın sınırları içinde toplumsal, siyasi olayları ve ideolojik yaklaşımlarını tarihî bilgiyle temellendirerek romanını var eder. Böylece tarihî roman geçmişten aldığı tarihî gerçeğin, bir tarih kitabından farklı olarak sıkıcı olmadan etkili şekilde ortak bir hafızaya yansımaları sağlar.

Rus Edebiyatı'nda tarihi roman 1812 yılındaki Vatan Savaşı ve 1825 tarihli Dekabrist ayaklanmasının ardından ulusal tarihe ilginin artışıyla, Rus milli karakteri ve maneviyatının özelliklerinin izini sürme gayesiyle tarihî geçmişe dönme ihtiyacının bir sonucu olarak ortaya çıkar. Böylece 19. yüzyıl Rus edebiyat tarihinin önemli olaylarından biri olarak Rus halkının milli bilincinin uyanışıyla Rus tarihî romanı belirir. Elbette bu tarihten önce Rusya'da tarihi anlatılar vardır, ancak geleneksel destansı biçimin inançlarından kurtulma çabasındaki tarihi anlatıların gelişimi yavaştır. Rusya'da tarihî anlatının ilk müjdecisi Nikolay Karamzin'in *Natalya, Boyar Kızı* adlı yapıtıdır ve bu süreçte N. Karamzin'in yapıtları aracılığıyla W. Scott tarzı tarihi anlatıya yaklaşıldığı görülür. Tarihî romanın ülkede şöhrete ulaşması ise 1815 yılında W. Scott'un *Waverley* romanının Rusçaya kazandırılmasıyla gerçekleşir; Rus yazarlar W. Scott'un etkisi altında tarihî anlatılarını geliştirirler. Rusya'da ilk tarihî roman Mihail Zagoskin'in *Yuri Miloslavski* adlı yapıtıdır. N. Karamzin, M. Zagoskin, F. Bulgarin, İ. Lajeçnikov, A. Bestujev, A. Korniloviç, A. Puşkin, N. Gogol, L. Tolstoy, A. Tolstoy vb. pek çok yazar Rusya'nın zengin tarihi geçmişleriyle kurgusal metinlerini besler. Böylece edebiyatın penceresinden gerçeğe uzanan tarihî roman daha geniş bir okuyucu kitlesine ulaşır. Rusya'da 19.yüzyılın 20'li-30'lu yıllarında tarihsel türün Rus edebiyatının bir gerçeği halini aldığını gösterir.

KAYNAKÇA

- Altşuller, Mark (1956), *Epoha Valtera Scotta v Rossii: İstoriçeskiy roman 1830-h godov*, Sankt-Peterburg: Akademiçeskiy proyekt.
- Argunşah, Hülya (2016), *Tarih ve Roman*, İstanbul: Kesit Yayınları.
- Balakin Yu. (2002), "İstoriçeskiy roman v sovremennom svoem vırajenii", *Piligrim*, Vıp 4, Omsk, 4-7.
- Belinski V. G. (1955), *Polnoye sobraniye soçineniy, Stat'i i retsenzii, 1842-1843*, Tom 6, Moskva: Akademii nauk SSSR.
- Belinski V. G. (1978), *Sobraniye soçineniy v devyati tomah*, Tom 3, Moskva: Hudojestvennaya Literatura.

Rus Edebiyatında Tarihî Roman Üzerine Bir Değerlendirme

- Belinski V. G. (1979), *Sobraniye soçineniy v devyati tomah*, Tom çetvertiy: stat'i, retsenzii i zametki, Moskva: Hudojetvennaya literatura.
- Belinski V. G., Stat'ya, D. Blagoy (1925), "İstoriçeskiy roman", *Literaturnaya entsiklopediya: slovar' literaturnih terminov: v 2-h t.*, T.1. A-P, İzd. L.D. Frenkel, Moskva, S.335-342. URL: <http://feb-web.ru/feb/slt/abc/lt1/lt1-3351.htm> (Erişim Tarihi: Ekim 2018).
- Belinski V. G. (1982), *Sobraniye soçineniy v devyati tomah*. Tom 8: stst'i, retsenzii i zametki sentyabr'1845-mart 1848, Moskva: Hudojestvennaya literatura.
- Demidova, N.A. (1971), *Roman A.N. Tolstogo "Pyotr Perviy" v Şkol'nom izuçenii*, Moskva: Prosveşçeniye.
- Gogol N. (2009), *Polnoye sobraniye soçineniy i pisem v semnadtsati tomah*. Perepiska 1835-1841, Tom 12, Moskva-Kiev: Moskovskoy Patriarhi.
- Gogol, N. (2009), *Polnoye sobraniye soçineniy i pisem v semnadtsati tomah*, Tom 7, Moskva-Kiev: Moskovskoy Patriarhi.
- İstoriçeskiye povesti A. O. Korniloviça, <https://dergunovang.files.Wordpress.com/2013/10/d0b8d181d182d0bed180d0b8d187d0b5d181d0bad0b8d0b5-d0bfd0bed0b2d0b5d181d182d0b8-d0b0-d0be-d0bad0bed180d0bdd0b8d0bbd0bed0b2d0b8d187d0b0.doc> (Erişim Tarihi Şubat 2019).
- Jaçemukova, Bela (2011), "Hudojestvennaya spetsifika janra istoriçeskogo romana", *Vestnik Adıgeyskogo gosudarstvennogo universiteta*, Seriya 2: Filologiya i iskusstvovedeniye, № 2, , 1-6.
- Karamzin N. M. (1989), *İstoriya gosudartsva rossiyskogo*, (Otv. red. A.N. Saharov), Tom 1, Moskva: Nauka.
- Koynova Ye. G. (2009), *Russkiy istoriçeskiy roman XIX veka. Çast' 1, Epoha romantizma. Uçebno metodiçeskoye posobiye*, Tolyatti: TGU.
- Lermantov Mihail (2014), *Sobraniye soçineniy v çetireh tomah*, Tom 4: proza, pis'ma 1827-1841, Puşkinskogo doma, Sankt-Peterburg.
- Lukacs, György (2016), *Tarihsel Roman*, (çev. İsmail Doğan), Ankara: Epos Yayınları.
- Lukaç, Georg (2015), *İstoriçeskiy roman*, Moskva: Common place.
- Malkina V. Ya. (2001), *Poetika istoriçeskogo romana: problema invarianta i tipologii janra: na materiala russkoy literaturı XIX- naçala XX veka*, Neopub.dokt.dis., Rossiyskiy gosudarstvenniy gumaniterniy universitet, Moskva.
- Orlov S. A. (1960), *İstoriçeskiy roman Valtera Scotta*, Gorkiy: Gorkovskiy gosudarstvenniy universitet.
- [Petrov S. M. \(1962\), "İstoriçeskiy roman", İstoriya russkogo romana v dvouh tomah 1 \(Pod.red. G.M. Fridlender\), Moskva-Leningrad: Akademii nauk SSSR.](#)
- Priymakova, Natalya (2003), "Janrovo-sitilevoye bogastvo Adıgskogo romana ob istoriçeskom prošlom (poetika syujeta)", *Avtoreferat*, Adıgeyskiy Gosudarstvenniy universitet, Maykop.
- Puşkin A. S. (1951), *Sobreniye soçineniy v desyati tomah*. Tom vosem: avtobiografiçeskaya i istoriçeskaya proza, Moskva-Leningrad: Akademi nauk SSSR.
- Puşkin A. S. (1965), *Polnoye sobraniye soçineniy v desyati tomah. Pis'ma*, Moskva: Nauka.

- Puşkin A. S. (1996), *Polnoye sobraniye soçineniy v 19 tomah. Kritika i publitsistika 1819-1834 gg.*, Moskva: Voskresen'ye.
- Puşkin Aleksandr (1951), *Polnoye sobraniye soçineniy v desyati tomah. Tom 7, Kritika i publitsistika*, Moskva-Leningrad: Akademi nauk SSSR.
- Puşkinskaya entsiklopediya: proizvedeniya (2009), Vıp 1, A-D., SPb: Nestor-İstoriya.
- Rayneke, Yuliya (2002), "İstoriçeskiy roman postmodernizma i traditsii janra (velikobritaniya, germaniya, avstriya)", Neopub. Dis. Kandidat filologiçeskiy nauk, Moskovskiy Gosudarstvenniy Otkritiy Pedagogigçeskiy Universitet imeni M.A.Şolohova, Moskva.
- Razgovorı, Puşkina ([1929](#)), Reprintnoye vosproizvedeniye izdaniya 1919 goda, Sob. Sergey Gessen-Lev Molzalevski, [Moskva: Federatsiya](#).
- Russkiy istoriçeskiy roman XIX veka v kontekste kul'turnogo soznaniya (2015), <http://historic-journal.ru/2015/russkij-istoricheskij-roman-xix-veka-v-kontekste-kulturnogo-soznaniya/> (Erişim Tarihi Eylül 2018).